

Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa 2026

2.2 Varhaiskasvatuksen arvioinnin ja laadunhallinnan kansallinen kehittäminen

Edellä kuvatun selvitystyön pohjalta Karvissa alettiin luomaan kansallista arviointimallia ja tutkimusperustaisia laatutekijöitä sekä indikaattoreita (Vlasov ym., 2018). Kehittämistyössä hyödynnettiin niin kotimaisia varhaiskasvatuksen arviointimalleja (Hujala ym., 1999) kuin yleiseurooppalaista varhaiskasvatuksen laadun viitekehystä (Moser ym., 2017). Kansallinen arviointimalli konkretisoi varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja jäsentää varhaiskasvatuksen laatua kahden toisiaan täydentävän ulottuvuuden kautta. Rakennetekijät kuvaavat toiminnan puitteita, kuten henkilöstön koulutusta, ryhmäkokoja ja tiloja, jotka luovat perustan pedagogiselle työlle (Alila, 2013; European Commission, 2014; Hujala ym., 1999). Prosessitekijät puolestaan liittyvät arjen pedagogiikkaan, vuorovaikutukseen ja toimintakulttuuriin, joilla on suora yhteys lasten kokemuksiin varhaiskasvatuksesta (Litjens & Taguma, 2010).

Teoreettisen perustan luomisen jälkeen Karvi jatkoi laadunhallinnan tuen kehittämistä. Seuraavassa vaiheessa kehitettiin laajassa tutkija- ja asiantuntijayhteistyössä kansallisia arviointityökaluja, joita myös pilotoitiin laajasti (Harkoma ym., 2021; 2023). Vuosina 2020–2023 Karvi kehitti yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön ja CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy:n kanssa digitaalisen laadunarviointijärjestelmän, Valssin (Aarnisalo ym., 2024).

Valssin tavoitteena on tukea systemaattista ja läpinäkyvää arviointia sekä arviointitiedon hyödyntämistä johtamisessa ja kehittämisessä. Järjestelmää täydentävä kuusivaiheinen arviointiprosessi tukee yhteistä arviointitiedon tarkastelua (Harkoma ym., 2023) ja pyrkii näin vahvistamaan varhaiskasvatusorganisaatioiden laadukulttuuria (Elken & Stensaker, 2018). Järjestelmä on vakiintunut nopeasti osaksi varhaiskasvatuksen laadunhallintaa ja Valssiin on haettu käyttöoikeudet valtaosassa Suomen kunnista ja useilla yksityisillä palveluntuottajilla (Karvi, 2026b). Valssin käyttöönottoa ovat vauhdittaneet osaltaan opetus- ja kulttuuriministeriön tätä varten myöntämät valtion erityisavustukset.

Valssilla toteutettavien paikallisten ja toimipaikkatasoisten arviointien tavoitteena on parantaa varhaiskasvatusta koskevaa tietopohjaa ja tuottaa sellaista arviointitietoa, jota varhaiskasvatuksen järjestäjät ja yksityiset palveluntuottajat sekä heidän henkilöstönsä voivat hyödyntää laadunhallinnassaan. Valssia ja sen tueksi kehitettyä arviointiprosessia koskeva palaute on ollut pääosin myönteistä (Karvi, 2024b; 2025). Arviointiprosessiin sisältyneet yhteiset keskustelut ovat vastaajien mukaan lisänneet henkilöstön osallisuutta ja sitoutumista kehittämiseen, ja arviointiyhteenvedot ja raportit ovat tukeneet konkreettisten kehittämistoimien suunnittelua päiväkodeissa. Valtaosa palautekyselyyn vastanneista arvioi Valssin tukevan varhaiskasvatuksen laadunhallintaa ja johtamista, vaikka sen täysimääräistä hyödyntämistä paikoin haastavat henkilöstö- ja aikaresurssien riittävyys sekä erityisesti kansallisen tietovarannon Vardan tiedonsiirtoon liittyvät ongelmat. Myös tutkimuksessa on havaittu, että Valssi koetaan käytännön työhön kiinnittyvänä arviointivälineenä, jonka tuottama arviointitieto tukee päiväkotien kehittämistyötä ja pedagogista reflektiota (Paakkari, Paananen & Siippainen, 2026). Tutkijat pitivät Valssin vahvuutena esimerkiksi sitä, että se on

kehitetty yhteistyössä kentän toimijoiden kanssa ja että sen arviointisisällöt kytkeytyvät tiiviisti varhaiskasvatuksen pedagogisiin käytäntöihin.

Vuonna 2025 Karvi julkaisi Valssiin kertyneestä itsearviointitiedosta ensimmäisen kansallisen yhteenvedon, Leikki varhaiskasvatuksessa (Karvi, 2025). Jatkossa Valssia hyödynnetään järjestäjien itsearvioinnin lisäksi kansallisten arviointitiedonkeruiden toteutuksessa, ja Valssiin kertyneestä aineistosta julkaistaan lisää kansallisia yhteenvetoja.

Varhaiskasvatuksen laadunhallintaa on kehitetty aikana, jota ovat haastaneet lukuisat varhaiskasvatuksen lainsäädäntöön tehdyt muutokset ja päivitykset. Kuluva hallituskauden (2023–2027) aikana tehdyt muutokset ovat kohdistuneet esimerkiksi varhaiskasvatuksen suunnitteluvälvoitteeseen, yksityisen varhaiskasvatuksen valvontaan, palvelusetelilainsäädäntöön, varhaiskasvatuksesta tallennettavaan tietoon sekä lapsen tuen järjestämiseen. Jokainen lainsäädäntömuutos on edellyttänyt järjestäjiltä omien velvoitteidensa, järjestämänsä varhaiskasvatuksen tavoitteiden ja siihen liittyvien rakenteiden ja prosessien uudelleentarkastelua. Varhaiskasvatuksen pedagogisten ja rakenteellisten muutosten juurruttamista haastavat lisäksi pula kelpoisesta henkilöstöstä ja se, että osalla päiväkodin johtajista ei Karvin arviointien mukaan ole aikaa pedagogiikan johtamiselle, suunnitelmalliselle varhaiskasvatuksen kehittämiseksi tai henkilöstön osaamisen tukemiselle (Kuusiholma-Linnamäki ym., 2023; Siippainen ym., 2021). Edellä kuvatut toimintaympäristön muutokset sekä johtamiseen liittyvät haasteet korostavat entisestään systemaattisen laadunhallinnan merkitystä, kun uudistuksia vakiinnutetaan osaksi varhaiskasvatuksen toimintaa.